

مقاله پژوهشی: تدوین راهبردهای پدافند غیر عامل در جنگ اقتصادی با رویکرد تأمین مایحتاج اساسی مردم

محمد رضا کائینی^۱

پذیرش مقاله: ۹۸/۰۲/۰۸

دریافت مقاله: ۹۶/۱۲/۷

چکیده

روند تحولات جهانی و به ویژه منطقه‌ای و داخلی نظام جمهوری اسلامی به نفع قدرت ملی کشورمان و برخلاف منافع لیبرال-دموکراسی غربی بوده و لذا در شرایطی که بحران اقتصادی-اجتماعی غرب از یک سو و بیداری اسلامی در منطقه راهبردی خاورمیانه از سوی دیگر برنگرانی غرب دامن زده است، آمریکا و حامیان غربی آن، آخرین تیر ترکش تخاصم، یعنی تحریم هوشمند را که ترکیبی از تحریم واقعی و جنگ روانی است، علیه جمهوری اسلامی رها کرده‌اند تا بتواند با ایجاد فشار لازم، ابتدا بین حاکمیت و مردم شکاف انداخته و سپس با ایجاد نارضایتی‌های اجتماعی، با بهره‌گیری از جنگ روانی و مدیریت اذهان، نظام جمهوری اسلامی را به ناکارآمدی و بی‌مسئولیتی متهم و با خالی کردن پشت نظام از حمایت و همراهی مردم، زمینه تحمیل خواسته‌های ظالمانه خود را بر کشورمان فراهم آورد.

بنابراین تحقیق حاضر تدوین راهبردهای تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم به منظور مقابله با تحریم‌های اقتصادی دشمن در قالب الگوی اقتصاد مقاومتی نگاشته شده است.

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و تدوین راهبرد با استفاده از روش تدوین راهبرد دانشگاه عالی دفاع ملی انجام شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد راهبردهایی همچون تبیین اهداف دشمن و جلب مشارکت همگانی برای دفاع از عزت ملی، فرهنگ سازی به نفع مصرف تولیدات داخلی، اولویت بخشی به توسعه بخش کشاورزی و تولید اقلام راهبردی، مدیریت ذخایر و منابع ارزی کشور به نفع نیازهای اساسی و خرید اقلام ضروری و مقابله با هرگونه سودجویی و فرصت طلبی بخشی از راهبردهای پدافند غیرعامل در مقابله با تحریم‌های اقتصادی دشمن در تأمین به موقع، ذخیره‌سازی کافی و توزیع کارآمد مایحتاج اساسی مردم خواهد بود.

واژگان کلیدی: جنگ اقتصادی، مایحتاج اساسی، اقتصاد مقاومتی، تأمین به موقع، ذخیره‌سازی کافی، توزیع

کارآمد

۱ - دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی پدافند غیر عامل دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول)

مقدمه

جنگ اقتصادی غرب علیه ملت ایران که ادبیات و مفهوم سازی آن به عنوان نظریه اقتصادی مقاومتی اخیراً از سوی مقام معظم رهبری به شکل عمیق تری مورد توجه قرار گرفته است از این جهت حائز اهمیت است که دشمنان جمهوری اسلامی ایران با عنایت به برخی مولفه های تهدید تلاش می کنند تا ضمن سر پوش گذاشتن بر ناتوانی های خود در سایر عرصه های تهدید، جنگ خاموشی را علیه ملت ایران مدیریت کنند که با کم ترین هزینه بتوانند بخشی از اهداف گذشته خود را تأمین نمایند.

اعمال فشارهای اقتصادی و ممانعت از ورود کالاهای اساسی مورد نیاز مردم و وادار کردن کشورهای دیگر برای پیوستن به تحریم ها علیه ایران باعث می شود که فشار های اقتصادی، بازتاب و اثرات منفی خود را بر مردم وارد سازد.

باتوجه به اهمیت موضوع معیشت مردم که مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته است ارائه راهبردهای دفاع غیرعامل کشور در برابر تهدیدات تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مورد نیاز مردم از الزامات جنگ اقتصادی و مقابله با تأثیرات آن بر مردم خواهد بود. در این راستا مدیریت وضع موجود، توجه به فرصتها، تهدیدات، قوتها، ضعفها و مولفه های اثرگذار بر آنها ضروری است. باتوجه به وابستگی کشور به نهادهای اصلی تولیدات کالاهای اساسی و نقاط ضعفهای نظام تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی کشور و تحریم های همه جانبه از طرفی، و عدم نگاه یکپارچه راهبردهای موجود با رویکرد پدافند غیرعامل و نبود درک روشن از ماهیت جنگ اقتصادی، راهبردهای موجود توجه لازم به مولفه های پدافند اقتصادی را نداشته است، لذا دغدغه این تحقیق نبود راهبردهایی جامع ومدون برای تضمین تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم از منظر پدافند غیرعامل می باشد و در پی پاسخ به این سوال است که: عوامل تهدیدزا، فرصت آفرین نقاط قوت، ضعف و آسیب پذیر، مأموریتها و در نهایت راهبردهای پدافند غیرعامل در جنگ اقتصادی با رویکرد تأمین مایحتاج اساسی مردم کدامند؟

در صورت انجام این تحقیق که باهدف تدوین راهبردهای پدافند غیرعامل در جنگ اقتصادی با رویکرد تأمین مایحتاج اساسی است، مجموعه ای از راهبردهای مدون که بر اساس یک روش علمی تدوین شده اند در اختیار مسولین و دستگاههای اجرایی قرار خواهد گرفت که با اجرای آن، توان تولید داخلی در تأمین معیشت مردم و قدرت مقابله باتهدیدات اقتصادی افزایش خواهد یافت و در صورت عدم انجام این تحقیق، با توجه به پراکنده کاری، موازی کاری و نبود راهبردهای مدون در این حوزه در دستگاههای اجرایی، خواسته دشمن در قرارداد مردم در مقابل نظام بواسطه مشکلات معیشتی و عدم دسترسی مناسب به مایحتاج اساسی تحقق خواهد یافت.

مبانی نظری

- پیشینه شناسی:

در پژوهش صورت گرفته توسط محمد خوش چهره، ریشه ها و دلایل توجه به تأمین نیازهای اساسی مردم مورد بررسی قرار گرفته و استراتژی توسعه اقتصادی مبتنی بر نیازهای مردم به خصوص گروه های کم درآمد و فقیر که منجر به توزیع عادلانه درآمد و تجدید ساختار می گردد را برای کشورهای در حال توسعه توصیه نموده است (خوش چهره، ۱۳۸۹، ۲۰).

همچنین در پژوهشی توسط رحمان رنجبر وضعیت امنیت غذایی در سطح کلان و خرد و تهدیدها و فرصت های آن مورد بررسی قرار گرفته و امنیت غذایی را در راستای تقویت امنیت ملی دانسته است. در ادامه ایشان سیاست های امنیت غذایی پایدار برای رفع مخاطرات در سطح خرد (فرد و جامعه) را توصیه نموده اند (رنجبر، ۱۳۹۱، ۱۲).

در مقاله ای مجید رضایی و سید محمد علی هاشمی به بازخوانی قاعده نفی سبیل با رویکردی به اندیشه امام خمینی (رحمت اله علیه) به ضرورت استقلال اقتصادی و راهکارهای اقتصاد مقاومتی بر اساس قاعده نفی سبیل پرداخته و برقراری هر نوع رابطه و عملی که منجر به سلطه اقتصادی، سیاسی و ... کافران بر مسلمانان شود را مردود دانسته است (رضایی، هاشمی، ۱۳۹۱، ۲۳).

در تحقیقات صورت گرفته توسط کیانپور و همکاران این اعتقاد وجود دارد که اطلاعات و داده های مربوط به امنیت ملی، خطراتی که امنیت و رفاه آینده جوامع بشری را تهدید می کند نه تنها خطرات سنتی چون برخوردهای بین المللی و تجاوز نظامی بوسیله یک قدرت خارجی است بلکه خطراتی ناشی از بی ثباتی های اقتصادی، فقر، گرسنگی و به ویژه عدم وجود امنیت غذایی می باشد. تاریخ اقتصادی و سیاسی کشورهای جهان سوم نشان می دهد که یک کشور آسیب پذیر از نظر امنیت غذایی دست آویز سیاسی و اقتصادی کشورهای بیگانه شده است. آموزه های دینی و ملی ما نیز صراحتاً بر این امر صحه می گذارند؛ فقر که از در وارد می شود هنجارها و ارزش های دینی از پنجره بیرون می روند. و چون نظام سیاسی - اجتماعی کشور بر یک چنین شالوده هایی استوار است و هدف برجسته کردن یک چنین هنجارهایی در جامعه و نیز نهادینه کردن آنها در کنش های افراد می باشد، لذا نا امنی غذایی تهدیدی بالفعل یا بالقوه علیه ارزش های بنیادین نظام خواهد بود. نا امنی غذایی در بسیاری موارد حق انتخاب را از آنها می گیرد و از اینرو قابلیت ها و استانداردهای زندگی شان را تحلیل خواهد برد (کیانپور و همکاران، ۱۳۸۰).

در پژوهشی با عنوان الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی ایران اله مراد سیف تاکید دارد اقتصاد مقاومتی به معنای ریاضت اقتصادی نیست، بلکه مفهوم شکوفایی اقتصاد و رفع مشکلات موجود، در زیر بخش های اقتصادی برای جلوگیری از امتیاز دهی به دشمنان و بهبود سطح رفاه مردم است. در واقع «اقتصاد مقاومتی» طراحی و مدل سازی ویژه ای از شرایط و سازکارهای اقتصادی است که مبتنی بر آن، فضای اقتصادی کشور براساس فرض وجود حداکثر تحریم ها و فشارها، به صورت فعال و نه منفعل،

طراحی می‌شود. براساس نتایج پژوهش‌ها وجود رابطه معناداری بین گرایش کارآفرینانه و اقتصاد مقاومتی و همبستگی بالا بین حمایت از تولید ملی و گرایش کارآفرینانه، و تقویت یافته‌های فرهنگی در کشور نشان دهنده این است که بایستی برای برطرف نمودن نقاط ضعف و تقویت نقاط قوت این زمینه تلاش مداوم صورت گیرد (المراد سیف، ۱۳۹۱).

همچنین در پژوهشی توسط رحمان رنجبر، امنیت غذایی سنگ بنای یک جامعه توسعه یافته و عنصر اصلی سلامت فکری، روانی و جسمی اعضای آن است. این مهم به ویژه برای کشورهای در حال توسعه‌ای چون ایران مضاعف است. ناامنی غذایی به مثابه یک بد عمومی می‌ماند که بروندادهای منفی آن کلیت جامعه را در عدم مزیت قرار می‌دهد، و نه تنها توانمندی و قابلیت‌های یک ملت را تحلیل می‌برد بلکه منابع کمیاب آن را نیز از استفاده‌های کارایشان (به لحاظ اجتماعی) دور خواهد کرد، و در نهایت به فقیرتر شدن یک ملت می‌انجامد. ناامنی غذایی عزت نفس یک ملت، به عنوان ستون اصلی توسعه و استقلال ملی، را تخریب و با ایجاد اختلال در انباشت و انعقاد یافتگی سرمایه اجتماعی کنش‌های جمعی را بسیار پرهزینه می‌کند و در نتیجه امکان وفاق و وحدت ملی را کاهش می‌دهد. ناامنی غذایی با تحلیل کیفیت سرمایه انسانی و نارسایی در فرایند انباشت آن، ظرفیت اقتصاد و در نتیجه حجم کلی تولید بالقوه ملی را کاهش خواهد داد (رنجبر، ۱۳۹۱).

تحقیقات صورت گرفته توسط فاطمی امین و همکاران بیانگر این است که تأمین امنیت غذایی در هر کشوری برای حفظ استقلال آن کشور اهمیت ویژه‌ای دارد. بنابراین خوداتکایی هر چه بیشتر در تولید محصولات مهم غذایی، اصلاح الگوی مصرف، ذخیره سازی اقلام مهم، تعیین سبدهای صادرات و واردات مواد غذایی و گسترش همکاری‌های بین المللی از مولفه‌های اصلی استقلال کشور به شمار می‌رود. با رعایت «خط مشی افزایش پایداری» بخش عمده ای از الزامات «حفظ استقلال کشور» در زنجیره تأمین فرآورده‌های غذایی لحاظ می‌شود

جدول ۱: الزامات خط‌مشی حفظ استقلال کشور برای طراحی اهداف و راهبردهای زنجیره تأمین فرآورده‌های غذایی

اهداف و راهبردها	الزامات خط‌مشی حفظ استقلال کشور	ردیف
تولید	اولویت تولید محصولات مهم نظیر گندم، برنج، گوشت، روغن و شیر و خودکفایی در تولید آنها و تأمین امنیت غذایی در راستای ارتقای امنیت ملی	۱
صادرات و واردات	عدم وابستگی به صادرات محصولات که اشتغال گسترده‌ای در بردارند برای کاهش آسیب‌پذیری از بحران‌ها و تهدیدهای اقتصادی	۲
تنظیم موجودی کالا	ذخیره‌سازی محصولات مهم غذایی در راستای امنیت غذایی	۳
اصلاح روش تسویه و زمان پرداخت	تنوع انواع روش‌های مبادله در تجارت خارجی	۴
گسترش همکاری‌های بین‌المللی	داشتن جایگاه مناسب در زنجیره‌های تولید بین المللی به گونه ای که آشننگی‌های اقتصادی و امنیتی بین‌المللی باعث موضع انفعالی نشود	۵

با رعایت الزامات تعیین شده در جداول بالا برای برخی از اهداف و راهبردهای زنجیره تأمین فرآورده های غذایی، نقش این بخش در حفظ استقلال کشور به خوبی ایفا می‌شود (فاطمی امین و همکاران، ۱۳۹۲).

تحقیقات صورت گرفته از خبرگان بخشهای مختلف اقتصادی نشاندهنده این است که بخش کشاورزی مهم‌ترین و اصلی‌ترین منبع تأمین غذا به شمار می‌رود و اهمیت آن در دوره‌ی تحریم‌ها، بیش از پیش احساس می‌شود. یکی از پیکان‌های دولت باید به سمت سامان‌دهی این بخش نشانه برود. اخیراً نتایج برخی سیاست‌های اقتصادی به گونه‌ای بوده است که کشت برخی محصولات کشاورزی، که نقش مهمی در تولید غذای کشور دارند، با بحران مواجه شده‌اند و انگیزه‌ی کشاورزان در تولید آن‌ها تضعیف شده است و خطر کاهش تولید آن‌ها در آینده‌ی نزدیک احساس می‌شود. دولت باید توجه جدی به مشکلات کشاورزان نماید و موانع تولیدات کشاورزی را مرتفع سازد و از واردات کالاهای کشاورزی در شرایطی که تولیدکنندگان داخلی قادر به تولید هستند، جلوگیری نماید. بدیهی است که این بخش به دلیل استراتژیک بودن و زودبازده بودن، قادر است با سرعت و تحرک بیشتری بر اوضاع اقتصادی (از لحاظ تثبیت قیمت کالاهای مصرفی و اشتغال) تأثیر بگذارد. خودکفایی در تولیدات کشاورزی گام اصلی مقابله با تحریم‌های اقتصادی است (سند راهبردی پدافند اقتصادی، ۱۳۹۴).

جلالی نیز در کتاب چهارگفتارویژگی های جنگ اقتصادی را بشرح زیر برمی‌شمارد

۱. قدرت بسیج کمتر منابع انسانی و مادی در مقایسه با جنگ نظامی
۲. ملموس نبودن فوری برای مردم و دستگاه های دولتی و بخش خصوصی
۳. گسترده بودن جنگ اقتصادی و آثار سوء آن در همه ابعاد جامعه
۴. همکاری بیشتر کشورهای جهان با قدرت های برتر اقتصادی
۵. افزایش انتظارات تورمی ناشی از فشارهای روانی دشمن بر جامعه
۶. رویارویی حکومت و مردم در جنگ اقتصادی (جلالی، ۱۳۹۱).

تهدید اقتصادی یکی از مسائل مهم برای کشورها محسوب می‌شود، امام خمینی (ره) می‌فرماید: «یکی از مسائل مهم ما مسئله اقتصاد است. باید سعی کنیم که از حیث اقتصادی قوی و بدون وابستگی باشیم و باید مسئله کشاورزی که در رژیم سابق برای به هم زدن آن نقشه داشتند تا ما را وابسته کنند بیشتر مورد نظر ما باشد.» (صحیفه امام، جلد ۱۷ - ۵۰).

همچنین ایشان تهدید اقتصادی را ناشی از طمع استعمارگران برای دستیابی به منابع و مخازن طبیعی جهان می‌دانند و در این باره به روشن‌سازی تهدید سلطه‌گران علیه منافع اقتصادی کشورها پرداخته‌اند که از آن جمله است: «این‌ها می‌خواهند که تمام مخازن ما را ببرند.» (همان، جلد ۴: ۲۳۹).

تهدیدات اقتصادی عوامل داخلی و خارجی با ماهیت اقتصادی و خارج از کنترل دولت (نظام سیاسی) که باعث به خطر افتادن بقای نظام اقتصادی و یا جلوگیری و تأخیر در دستیابی به اهداف عالی آن شود. (رهبر، خادمی، ۱۳۷۷: ۳۵).

طبق تعریف سیف، تهدید اقتصادی، به الگوهای رفتاری اقتصادی یا اقدامات اقتصادی غیر خشونت‌آمیزی گفته می‌شود که از سوی بازیگر یا بازیگران مشخص دیگری از طریق اقناع یا القاء به کار گرفته شده، امنیت ملی آنان را با خطر مواجه کند. (سیف، ۱۳۸۸: ۱۸۸).

ماندل ابعاد امنیت اقتصادی را دو بعد داخلی (شامل رشد اقتصادی و توزیع عادلانه) و خارجی (رهایی از فشارها و تحریم‌های خارجی) می‌داند. وی مسئله قدیم هویج (اقدامات مثبت نظیر کمک، سرمایه‌گذاری و ...) و چماق (اقدامات منفی نظیر تحریم) را مهم‌ترین اشکال تهدیدات اقتصادی می‌داند (ماندل، ۱۳۷۷: ۱۱۹).

پیشینه و تحقیقات صورت گرفته در مورد ریشه‌ها و دلایل نیازهای اولیه و مایحتاج اساسی مردم و امنیت غذایی و ارتباط آن با امنیت ملی و چالش‌ها و فرصت‌های امنیت غذایی در سطح کلان و خرد و تهدیدها و فرصت‌های آن و ضرورت افزایش ضریب امنیت غذایی و برطرف کردن مخاطرات در جامعه پرداخته است همچنین پژوهش‌های انجام شده به بازخوانی قاعده نفی سبیل با رویکردی به اندیشه امام خمینی (ره)، اهداف و راهبردهای زنجیره تأمین فراورده‌های غذایی برای حفظ استقلال کشور و مایحتاج اساسی مردم مهم‌ترین نیازمندی کشور در جنگ اقتصادی، تغذیه در شرایط اضطراری و الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی ایران در مقابله با تهدیدات و تحریم‌های اقتصادی پرداخته‌اند.

بررسی پیشینه پژوهش‌ها و تحقیقات صورت گرفته نشان می‌دهد اگرچه به موضوعات امنیت غذایی، زنجیره تأمین فراورده‌های غذایی، تهدیدات اقتصادی و مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی به صورت جداگانه پرداخته شده است اما تحقیقی باهدف تدوین راهبردهای پدافند اقتصادی در زمینه تأمین مایحتاج اساسی مردم در مقابله با تهدیدات اقتصادی به صورت یکپارچه و در سطح ملی، انجام نشده است.

چارچوب نظری

توانایی و نقش اقتصاد مقاومتی در بی‌اثر سازی تحریم‌ها

روندی که تا به حال در زمینه رفع اثرات تحریم در پیش گرفته‌ایم (دور زدن تحریم‌ها)، منفعلانه، کوتاه مدت و پرهزینه است. اما راهکاری که اقتصاد مقاومتی به ما پیشنهاد می‌کند همان راهکاری است که هم می‌تواند اهداف روش‌های قبل را پوشش دهد و هم ما را برای مقابله با تحریم‌های سنگین‌تر آماده کند. این روش تقویت زیرساخت‌های اساسی اقتصاد و حمایت از تک‌تک تولیدکنندگان و فعالین اقتصادی در داخل است که در پی تحقق آن، نیاز به واردات کاهش می‌یابد که در این صورت، اهرم فشاری به دست دشمنان باقی نخواهد ماند که درصدد تحریم برآیند و ما را زیر فشار قرار دهند.

هم‌اکنون ما در زمینه‌هایی ضربه می‌خوریم که در آن‌ها ضعف داریم. برای مثال، همان‌طور که گفته شد، ۸۰ درصد واردات ما از کالاهای واسطه‌ای است که به نظر نمی‌رسد آن‌چنان فناوری پیچیده‌ای برای تولید

آن‌ها نیاز نباشد و تنها با یک مقدار همت و تلاش و مدیریت در این راستا، می‌توانیم خودمان بخش اعظم آن‌ها را تولید کنیم و نیازهای خود را از داخل تأمین نماییم و این‌گونه خواهد بود که اقتصاد مقاومتی نتیجه‌اش را نمایان خواهد کرد.

اگر اقتصاد مقاومتی را هر فعالیتی بدانیم که اقتصاد کشور را در برابر تحریم‌ها و دشمنان اقتصادی حفظ می‌کند و در عین حال، سیستمی صرفاً دفاعی به کشور نمی‌دهد، ضرورت دارد ارزش‌ها و اصول، چشم‌انداز مأموریت‌ها به همراه بررسی محیطی (داخلی و خارجی) و راهبردهای متناسب با اقتصاد مقاومتی، به منظور تأمین مایحتاج اساسی مردم که موضوع اصلی این مقاله است تدوین و اجرا گردد.

با توجه به اهمیت معیشت مردم در نظام اسلامی، این موضوع همواره در بیانات رهبری، چشم‌انداز و اصول و مبانی کشور مورد توجه جدی قرار گرفته است لذا به منظور تجزیه و تحلیل پیشینه‌ها و دستیابی به راهبردهای مطلوب بررسی این اسناد ضروری است.

اسناد، ارزش‌ها، مأموریت‌ها و اصول پدافند غیرعامل در جنگ اقتصادی با رویکرد تأمین مایحتاج

اساسی مردم

اسناد بالادستی

۱. اصول سوم و چهل و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲. چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی مصوب (سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۵/۹/۱۵).
۳. سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب (سایت مقام معظم رهبری، ۱۳۸۷/۱۱/۲۱).
۴. قانون برنامه پنج‌ساله توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴ - ۱۳۹۰)
۵. فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی (سایت مقام رهبری، ۱۳۹۲ - ۱۳۸۹)
۶. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی:

- بند ۶: افزایش تولید داخلی نهاده‌ها و کالاهای اساسی (به ویژه در اقلام وارداتی)، و اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات راهبردی و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی [باهداف کاهش وابستگی به کشورهای محدود و خاص

- بند ۷: تأمین امنیت غذا [و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی با تأکید بر افزایش کمی و کیفی تولید (مواد اولیه و کالا). (سایت دفتر مقام معظم رهبری، ۹۲/۱۱/۳۰)

سیاست‌های کلی نظام در خصوص پدافند غیرعامل مرتبط با نظام جامع تأمین، ذخیره‌سازی و

توزیع مایحتاج اساسی مردم در جنگ اقتصادی (سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۹)

ارزش‌های حاکم بر پدافند غیرعامل در جنگ اقتصادی با رویکرد تأمین مایحتاج اساسی مردم

با توجه به تأکیدات دین اسلام به استقلال اقتصادی مسلمانان ارزش‌های زیر در قرآن، احادیث و فرمایشات بزرگان به منظور دستیابی به حیات طیبه مسلمین موردعنایت قرار گرفته است

۱. اعتماد به تأمین روزی از سوی خدا

و ما من دابة فی الارض الا علی الله رزقها « (عنکبوت ۶۰)

هیچ جنبنده‌ای بر روی زمین نیست مگر اینکه خداوند روزی آن را عطا می‌کند «

۲. عدم تصرف در اموال دیگران و مال‌اندوزی (نهی از اخلال در نظام اقتصادی)

و لا تأکلو اموالکم بینکم بالباطل « (بقره ۱۸۸)

اموال یکدیگر را به باطل (به‌ناحق) در بین خود نخورید «

«الهکم التکاثر» (تکاثر ۱)

«سواى بر كسانى كه به دنبال افزون‌طلبى مال از راه حرام هستند «

۳. پرهیز از اسراف

به‌هرروی زیان اسراف‌کاری در حدی است که در فقه، اصل اسراف‌کاری در ردیف گناهان کبیره و کار حرام

شمرده شده است. (امام خمینی ۱۳۷۹، ص ۲۵۹)

۴. قناعت و صرفه‌جویی

قال علی (علیه‌السلام): «القناعة مال لا ینفد»

قناعت ثروتی است که هیچ‌گاه پایان نمی‌پذیرد « (نهج‌البلاغه، جملات قصار)

۵. توزیع عادلانه

ما افاء الله علی رسوله من اهل القرىکی لایکون دولة بین الاغنیاء «

آنچه خداوند به رسول خودش و دیگران داده است.... مبادا این اموال در یک مدار و سختی خاصی بین

ثروتمندان تداول پیدا کند. (حشر، ۷)

۶. نفی سبیل (عدم تسلط کفار بر مسلمین)

نفی سبیل مهم‌ترین قاعده فقهی است که حاکمیت کفار را بر مسلمین در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی،

سیاسی، فرهنگی و نظامی جایز نمی‌شمارد (نساء ۱۴۱).

اصول حاکم بر پدافند غیرعامل در جنگ اقتصادی در چارچوب مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی

با بررسی بیانات مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی و پژوهش‌های انجام‌گرفته از روش داده

بنیاد، معظّم له الزامات و باید‌هایی را به عنوان شاخص‌های اقتصاد مقاوم به خصوص درون‌زایی اقتصاد و

تأمین نیازهای اساسی جامعه به شرح زیر مورد تأکید قرار داده‌اند.

الف: اصل کارآفرینی

با بهره‌مندی از نظریه اقتصاد مقاومتی همه مسئولان و دلسوزان کشور خود را موظف بدانند مکلف بدانند به ایجاد کار به تولید به کارآفرینی، به پررونق کردن روزافزون این کارگاه عظیم. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از کارآفرینان - ۸۹/۶/۱۶)

ب: اصل کوتاه‌تر شدن اجرای برنامه‌ها

طرح‌هایی که سال‌های متمادی طول می‌کشید امروز خوشبختانه بافاصله کمتری انسان می‌بیند به بهره‌برداری می‌رسد باید این را در کشور تقویت کرد. (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام - ۹۱/۵/۳)

ج: اصل ثبات در سیاست‌های اقتصادی

هم دولت محترم، هم مجلس محترم باید توجه داشته باشند نگذارند سیاست‌های اقتصادی کشور در هرزمانی دچار تزلزل و تغییرهای بی‌مورد شود. تعمیم‌های خلق‌الساعه و تغییر مقررات جزو ضربه‌هایی است که به اقتصاد مقاومتی وارد می‌شود و به مقاومت ملت ضربه می‌زند. (همان - ۹۱/۵/۳)

د: اصل کاهش وابستگی به خارج

به نظر ما طرح‌های اقتصاد مقاومتی جواب می‌دهد. حتی باید جوری باشد که هیچ‌کس بیرون نیازی نباشد که الحمدالله نیست. تحریم بنزین را در برنامه داشتند اقتصاد مقاومتی تحریم بنزین را خنثی کرد و بقیه چیزهایی که موردنیاز کشور است. (همان - ۹۱/۵/۳)

ه: اصل مدیریت مصرف

مسئله مدیریت مصرف یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است، یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر، امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه تعادل مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است. (همان - ۹۱/۵/۳)

و: اصل استفاده حداکثری از تولید داخلی

بُعد دیگر مسئله تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی مصرف کنیم ... خود مردم راه مصرف کالاهای خارجی را ببندند. (همان - ۹۱/۵/۳)

ز: اصل کاهش وابستگی به نفت

کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصادی مقاومتی است. تلاش کنیم نفت را با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کنیم. (همان - ۹۱/۵/۳)

ح: اصل مردمی کردن اقتصاد

مردمی کردن اقتصاد جزء الزامات اقتصادی مقاومتی است. این سیاست‌های اصل چهل و چهارم قانون اساسی که اعلام شد می‌تواند یک تحول به وجود بیاورد و این کار باید انجام بگیرد.

به نظر من یکی از بخش‌های مهمی که می‌تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند همین شرکت‌های دانش بنیان است. (همان - ۹۱/۵/۳)

ط: اصل ارتباط با دنیای خارج (اقتصاد تهاجمی)

در زمینه مسائل اقتصادی، اقتصاد تهاجمی را مطرح کردند عیبی ندارد. بنده فکر اقتصاد تهاجمی را نکردم اگر واقعاً یک تبیین دانشگاهی و آکادمیک نسبت به اقتصاد تهاجمی (مکمل اقتصاد مقاومتی وجود دارد چه اشکالی دارد)

اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند

یک اقتصاد با ویژگی مقاومتی باید تلاش کند که نقش تأثیرگذاری در اقتصاد جهانی ایفا کند به طوری که اعمال هرگونه تحریمی علیه کشور مذکور، امنیت اقتصاد جهانی را با مخاطره مواجه سازد. (همان - ۹۱/۵/۳)

همچنین با عنایت به تأکید این پژوهش به تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع کالاهای اساسی اصول زیر از طریق مصاحبه با نخبگان استخراج گردیده است

ی: اصل تأمین ذخایر استراتژیک

وجود برنامه‌ریزی جامع در تولید، متناسب با نیاز و سطح ذخیره‌سازی کافی مایحتاج اساسی مردم در زمان بحران اقتصادی از ضروریات اولیه اقتصاد مقاومتی خواهد بود. البته به صفر رساندن وابستگی برخی از کالاهای استراتژیک به خارج از اقدامات اولیه در این اصل است. (دکتر جلالی فراهانی - ۹۲/۳/۲۰)

ک: اصل شبکه توزیع امن و کارآمد

شبکه توزیع مایحتاج اساسی نیازمند بازنگری از بُعد ایمنی و نفوذ افراد سودجو، تعریف ارزش خدمات و سطح بندی ذخایر کالاها سیستم بازخورد آنی در کمبودها و نواقص و بهره مندی از فن‌آوری پیشرفته با رویکرد اجرا توسط مردم خواهد بود. (دکتر جلالی فراهانی - ۹۲/۳/۲۰)

ل: اصل آرام بخشی روانی در مردم

اختلال در تأمین نیازهای اولیه مردم (آب و غذا) و تحریک دشمنان در ایجاد نارضایتی، اثرات روانی فوری در کلیه سطوح جامعه خواهد گذاشت لذا مردم مستمراً باید اطمینان کافی از وجود، مایحتاج اساسی را بطور واقعی و روانی در وجود خود حس نمایند. (دکتر جلالی فراهانی - ۹۲/۳/۲۰)

م: اصل مقابله با احتکار و فساد اقتصادی

سودجویی و تصرف در اموال عمومی جامعه و اختلال در نظام مایحتاج اساسی مردم به منظور کسب منافع مادی فردی برخاسته از عدم اعتقاد به ارزش‌های دینی و اجتماعی و همراهی با اهداف دشمن خواهد بود

- که به منظور سالم سازی فرآیند تأمین، تولید، ذخیره‌سازی و توزیع کالاهای استراتژیک، پایش و برخورد با مفسدین اقتصادی ضروری است. (دکتر جلالی فراهانی - ۹۲/۳/۲۰)
- با عنایت به سیاست‌های پدافند غیر عامل، ابلاغی مقام معظم رهبری با تأکید بر افزایش بازدارندگی، کاهش آسیب پذیری و تداوم فعالیت‌های ضروری مأموریت پدافند غیرعامل در مقابله با جنگ اقتصادی برای تأمین مایحتاج اساسی مردم بشرح ذیل تعریف می‌گردد (سند راهبردی پدافند اقتصادی، ۱۳۹۴):
۱. ایجاد شورای عالی اقتصاد و مرکز فرماندهی و کنترل اقتصادی کشور به منظور انسجام در اتخاذ راهبردهای اقتصادی.
 ۲. اطمینان از برنامه‌ریزی در تولید و خود کفایی داخلی بالویت تأمین محصولات استراتژیک.
 ۳. پیش بینی انبارهای ذخیره‌سازی کالاهای مورد نیاز مردم با لحاظ نمودن فرآیند جایگزینی مستمر و امنیت غذایی کافی.
 ۴. کنترل درصد مستمر سطح ذخایر استراتژیک، منطقه ایی و محلی کالاهای استراتژیک.
 ۵. ایمن سازی زیرساخت های مراکز تولیدی و ذخیره‌سازی کالاهای اساسی مردم در برابر تهدیدات سخت و نرم.
 ۶. پیاده سازی الگوی تأمین مایحتاج اساسی مردم در سامانه اقتصادی کشور به منظور اطمینان از تداوم فعالیت‌های ضروری در زمان بحران.
 ۷. صرفه جویی در هزینه های تولیدی، توزیعی و خدماتی به منظور حداقل رساندن تأثیر تهدیدات اقتصادی دشمن.
 ۸. تعریف سبد کالا و استاندارد های اولیه مایحتاج اساسی مردم.
 ۹. فرهنگ سازی و تبدیل آن به باور عمومی در رعایت الگوی مصرف بهینه مایحتاج اساسی.
 ۱۰. دستیابی به قوانین و مقررات اثر بخش و برخورد همه جانبه با محترکین و اخلاص گران اقتصادی.
 ۱۱. ارتقاء آستانه تحمل مردم در برابر کمبود ها و نواقص از طریق اطلاع رسانی کارآمد.
 ۱۲. تطبیق چشم انداز سیاست‌های کلی نظام و قانون برنامه پنجم در بخش اقتصادی با قوانین و دستور العمل های اقتصادی کشور به منظور اطمینان از دسترسی به اهداف تعیین شده.
 ۱۳. پایش نیازمندی ها و جلوگیری از اخلاص در نظام جامع تأمین مایحتاج اساسی مردم از طریق سامانه اطلاعات و مدیریت اقتصادی.
 ۱۴. پیاده سازی سیاست‌های مربوط به اصل ۴۴ قانون اساسی در راستای تحقق اصل مردمی کردن اقتصاد مقاومتی.

۱۵. پیش بینی ذخایر ارزی مناسب در داخل و خارج کشور به منظور تأمین مایحتاج اساسی در زمان بحران اقتصادی.

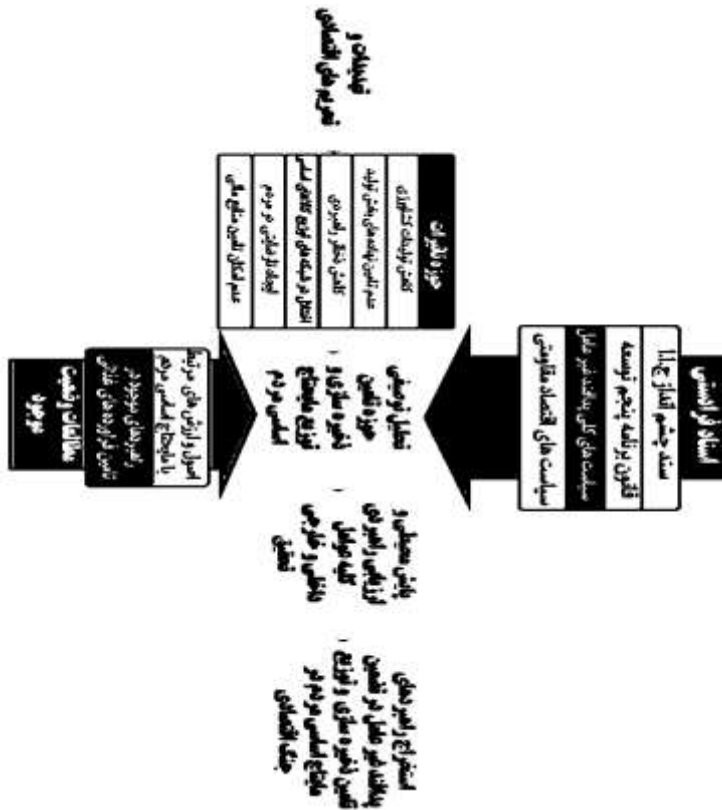
۱۶. شناسایی نقاط ضعف اقتصادی دشمن و ارائه راه های تهاجم به آن.

۱۷. پیش بینی و اجرای مانور مدل اداره کشور در شرایط کمبود مایحتاج اساسی مردم.

۱۸. مبارزه جدی با رانت خواری و فساد اقتصادی. (سازمان پدافند غیرعامل، قرارگاه اقتصادی)

مدل مفهومی تدوین راهبردهای تأمین مایحتاج اساسی مردم

دستیابی به راهبردهای پدافند غیرعامل مستلزم مدل مفهومی است که با بررسی پژوهش ها و مطالعات صورت گرفته در حوزه امنیت غذایی و تأمین کالاهای اساسی توسط پژوهشگران، مطالعات راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت و بندهای ۶ و ۷ سیاست های ابلاغی معظم له در مورد افزایش تولید نهاده ها و کالاهای اساسی و تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی و بررسی تحریم های دشمن، و سایر اسناد پدافند غیرعامل در زمینه مایحتاج اساسی مردم به شرح ذیل ارائه گردید.

شکل ۱: مدل مفهومی تدوین راهبردهای تضمین تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم

روش‌شناسی

- این تحقیق کاربردی - توسعه ای و روش آن توصیفی - تحلیلی و موردی - زمینه ای است. جمع آوری اطلاعات به کتابخانه ای و میدانی و با ابزارهای فیش برداری و پرسشنامه بوده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از روش های زیر بوده است:
- تحلیل محتوا و گفتمان به منظور احصاء عوامل موثر محیطی
 - استفاده از آمارهای توصیفی و پارامترهای توصیفی (از قبیل میانگین) جهت تحلیل عوامل محیطی
 - تدوین گزاره‌های راهبردی به روش خبرگی
 - تدوین راهبرد و اولویت بندی آنها به روش مرسوم در دانشگاه عالی دفاع ملی و استفاده از تکنیک‌های TOPSIS و swot و روایی داده ها با استفاده از الفای کرونباخ انجام شده است

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

به منظور تثبیت عوامل محیطی داخلی و خارجی و سپس دست یابی به راهبردهای مورد نظر بابررسی پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته در حوزه امنیت غذایی و تأمین کالاهای اساسی توسط پژوهشگران و بخصوص مطالعات راهبردی وزارت صنعت، معدن و تجارت در خصوص تعیین راهبردهای فرآورده های غذایی و همچنین بند ۶ و ۷ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در مورد افزایش تولید نهاده ها و کالاهای اساسی و تأمین امنیت غذا و درمان و ایجاد ذخایر راهبردی، ابتدا عوامل موثر این حوزه مشخص شد و سپس بر اساس نظر ۱۰ نفر از خبرگان نوع عوامل (داخلی و یا خارجی بودن عامل) و همچنین جنس هرکدام از عوامل (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) آنها تعیین گردید. سپس بر اساس این عوامل شناسایی شده پرسشنامه ای تهیه شد و در اختیار جامعه آماری (۲۱ نفر) قرار گرفته تا نسبت به تکمیل آن اقدام نمایند.

جهت بررسی و تجزیه و تحلیل محیطی ابتدا پرسشنامه‌ای تهیه شده و قبل از توزیع در کل جامعه آماری، به منظور آزمون آن بین تعداد محدود از جامعه آماری توزیع گردید که با اخذ نظرات ایشان و اصلاحات جزئی در آن برای توزیع بین کل جامعه آماری آماده گردید. بر اساس پرسش‌هایی که از جامعه آماری کلی به عمل آمد و پاسخ‌های اخذشده از آنها، مقادیر به دست آمده برای دو گروه عوامل داخلی و محیط خارجی، در قالب جداول درج و سپس میانگین و وزن آنها برای میزان موافقت با عامل و همچنین میانگین وضع موجود که بیانگر ضریب اهمیت آن عامل می‌باشد به همراه نمره موزون هر عامل که حاصل ضرب وزن در ضریب اهمیت می‌باشد محاسبه شده و برای هر یک از عوامل فرصت، تهدید، قوت و ضعف به صورت جداگانه با هم جمع نموده و نهایتاً جمع کل از آنها گرفته شد که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

جدول ۲: ماتریس EFE (میانگین امتیاز و نمره موزون عوامل خارجی (فرصت‌ها) برای پدافند غیرعامل در تأمین مایحتاج اساسی مردم در جنگ اقتصادی)

ردیف	فرصت‌ها (Opportunities)	ضعیف	متوسط	قوی	عالمی	میانگین امتیاز	وزن	نمره موزون
01	رصد و پایش تهدیدات دشمن در تأمین مایحتاج اساسی مردم	۹	۶	۴	۲	۱/۹۵	۰/۰۴۳	۰/۰۸۴
02	افزایش قابلیت جایگزینی کالاهای خارجی در شرایط جنگ اقتصادی.	۶	۶	۸	۱	۲/۱۹	۰/۰۴۹	۰/۱۰۷
03	استفاده از شرایط ژئوپلیتیک مناسب در منطقه برای تأمین نیازمندی‌های ضروری.	۵	۸	۵	۳	۲/۳۳	۰/۰۵۲	۰/۱۲۱
04	تقویت پیوند اقتصادی با کشورهای اسلامی و مستقل در تأمین مایحتاج اساسی مردم.	۴	۷	۷	۳	۲/۴۲	۰/۰۵۴	۰/۱۳۰
05	تقویت اراده ملی و دسترسی به خود کفایی کالاهای استراتژیک در مقابل افزایش هزینه دشمن.	۳	۵	۱۱	۲	۲/۵۷	۰/۰۵۷	۰/۱۴۶
06	شناسایی نقاط ضعف دشمن و ارائه راه‌های تهاجم به آن	۶	۷	۵	۳	۲/۲۴	۰/۰۵۰	۰/۱۱۲
07	افزایش قابلیت برنامه‌ریزی در مقابله با واردات غیر ضروری کالاهای استراتژیک.	۳	۶	۱۰	۲	۲/۵۲	۰/۰۵۶	۰/۱۴۱
08	وابستگی اقتصاد جهانی به تجارت دو طرفه و نیاز دشمن به فروش کالاهای استراتژیک.	۴	۴	۱۲	۱	۰/۴۷	۰/۰۵۵	۰/۱۳۵
09	امکان کسب دانش و فناوری بومی برای ارتقاء قابلیت‌های مورد نیاز.	۸	۶	۵	۲	۲/۰۴	۰/۰۴۵	۰/۰۹۱
۱/۰۶۷	جمع نمره موزون							

جدول ۳: ماتریس EFE (میانگین امتیاز و نمره موزون عوامل خارجی (تهدیدها) برای پدافند غیرعامل در تأمین

مایحتاج اساسی مردم در جنگ اقتصادی)

ردیف	تهدیدها (Threats)	بهره‌مندی	تأثیر	میانگین	امتیاز	وزن	موزون	نمره
۱T	توانایی بکارگیری تحریم‌های مستمر اقتصادی آمریکا و کشورهای هم‌پیمان علیه ایران.	۳	۶	۹	۳	۰/۰۵۷	۰/۱۴۶	
۲T	تسلط به زیرساخت‌های جهانی و منطقه‌ای تأمین کالاهای استراتژیک به بهانه کنترل مالی تروریسم و انرژی هسته‌ای.	۷	۶	۵	۳	۰/۰۴۹	۰/۱۰۷	
۳T	افزایش تحریم‌های اقتصادی به منظور قدرت بخشیدن به سایر تهدیدات اجتماعی و سیاسی.	۲	۳	۱۱	۵	۰/۰۶۴	۰/۱۸۵	
۴T	گسترش فرهنگ مصرف‌گرایی به منظور وابستگی فزاینده به خارج.	۵	۸	۴	۴	۰/۰۵۵	۰/۱۳۵	
۵T	فراگیر نشان دادن فساد اقتصادی در کشور.	۳	۴	۸	۶	۰/۰۶۲	۰/۱۷۳	
۶T	ناامن جلوه دادن فضای کسب و کار تولیدی و خدماتی.	۶	۷	۶	۲	۰/۰۴۹	۰/۱۰۷	
۷T	اخلال در واردات مواد اولیه برای کاهش تولیدات داخلی کالاهای استراتژیک.	۲	۵	۹	۵	۰/۰۶۲	۰/۱۷۳	
۸T	توان برترساز عملیات روانی به منظور ایجاد گسست‌های اقتصادی و نارضایتی مردمی.	۴	۶	۸	۳	۰/۰۴۴	۰/۰۸۸	
۹T	تبدیل مراکز زیرساختی تولید و ذخیره‌سازی کالاهای استراتژیک به مراکز حیاتی دشمن.	۹	۷	۵	۰	۰/۰۴۰	۰/۰۷۲	
۱۰T	گسترش گروه‌های مردم‌نهاد مرتبط (NGO) بادشمن در تأمین و توزیع کالاهای استراتژیک اقشار آسیب‌پذیر.	۵	۸	۶	۲	۰/۰۵۰	۰/۱۱۱	
۱/۲۹۷	جمع نمره موزون							

جدول ۴: ماتریس IFE (میانگی امتیاز و نمره موزون عوامل داخلی (قوت‌ها) برای پدافند غیرعامل در تأمین مایحتاج اساسی مردم در جنگ اقتصادی)

ردیف	قوتها (Strength)	امتیاز	نمره	امتیاز	وزن	موزون	ردیف
S۱	برخورداری از حمایت‌ها و تأکیدات مقام معظم رهبری در رعایت اصول اقتصاد مقاومتی.	۷	۸	۴	۲	۰/۰۸۳	۰/۰۴۱
S۲	وجود اسناد و برنامه‌های مصوب بالادستی در حوزه اقتصاد مقاومتی و معیشت مردم.	۸	۶	۵	۲	۰/۰۸۳	۰/۰۴۱
S۳	وجود ساختاری‌های حمایتی و ترویجی در تولید و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۶	۷	۴	۴	۰/۱۰۲	۰/۰۴۵
S۴	پیش‌بینی اماکن ذخیره‌سازی کالاهای استراتژیک.	۴	۳	۱۰	۴	۰/۱۴۰	۰/۰۵۳
S۵	موقعیت مطلوب جغرافیایی ایران در منطقه خلیج فارس از بعد تجاری و تأمین کالاهای استراتژیک.	۵	۸	۶	۲	۰/۰۹۸	۰/۰۴۴
S۶	وجود آب و اراضی کشاورزی مناسب در سرتاسر کشور به منظور تولید کالاهای استراتژیک.	۳	۵	۱۰	۳	۰/۱۳۶	۰/۰۵۲
S۷	همسو بودن اصول پدافند غیرعامل با الگوها و ارزش‌های اعتقادی در مردم برای مقابله با تهدیدات اقتصادی.	۸	۶	۵	۲	۰/۰۸۳	۰/۰۴۱
S۸	بهره‌مندی از سازوکار مناسب توسعه فرهنگ صرفه‌جویی و مصرف بهینه مایحتاج اساسی مردم.	۷	۷	۴	۳	۰/۰۹۲	۰/۰۴۳
۰/۰۸۱	جمع نمره موزون						

جدول ۵: ماتریس (میانگین امتیاز و نمره موزون عوامل داخلی (ضعف‌ها) برای پدافند غیرعامل در تأمین مایحتاج

اساسی مردم در جنگ اقتصادی)

ردیف	ضعف‌ها (Weakness)	بهره‌مندی	توسعه	امنیت	عالمی	وزن	موزون
W1	عدم وجود سامانه جامع تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۶	۷	۵	۳	۲/۲۴	۰/۱۰۰
W2	عدم توافق در تعریف کالاهای استراتژیک موردنیاز مردم.	۵	۹	۲	۵	۲/۳۳	۰/۱۰۷
W3	ضعف در سطح بندی فرآیند ذخیره‌سازی و توزیع و احساس کمبود در میان مردم.	۸	۵	۵	۳	۲/۱۴	۰/۰۹۲
W4	عدم تناسب میان میزان مصرف و تولید و وابستگی به کشورهای خارجی.	۷	۶	۴	۴	۲/۲۴	۰/۱۰۰
W5	ضعف در سیستم قیمت گذاری خرید اقلام عمده مایحتاج اساسی مردم.	۵	۶	۸	۲	۲/۳۳	۰/۱۰۷
W6	نبود محل کافی و مناسب برای ذخیره‌سازی کالای اساسی تولیدی و ضایعات ۳۰ درصدی آن.	۶	۶	۴	۵	۲/۳۸	۰/۱۱۴
W7	ضعف در قوانین قاطع و با ثبات و فرآیندهای کنترلی در برخورد با محترکان و سوداگران اقتصادی.	۸	۵	۶	۲	۲/۱۰	۰/۰۸۴
W8	وجود واسطه‌های فراوان در چرخه تولید، تأمین و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۹	۶	۴	۱	۱/۷۶	۰/۰۶۱
W9	وجود بارانه‌های غیر هدفمند در تولید و تأمین کالاهای اساسی مردم.	۵	۵	۸	۳	۲/۴۲	۰/۱۱۶
W10	عدم شناخت نقاط آسیب پذیر دشمن در ابعاد مختلف اقتصادی.	۱۰	۷	۴	۰	۱/۷۱	۰/۰۵۸
W11	ضعف در پیاده سازی الگوی مناسب و متوازن مصرف در جامعه.	۹	۷	۳	۲	۱/۹۰	۰/۰۷۲
W12	ضعف در استفاده از فناوری روز دنیا در تولید، تأمین و توزیع کالاهای استراتژیک.	۸	۶	۴	۳	۲/۰۹	۰/۰۸۷
W13	دولتی بودن فرایند تولید و توزیع و عدم واگذاری آن به مردم.	۱۲	۷	۲	۰	۱/۵۲	۰/۰۴۵
W14	ضعف در عزم و اراده ملی در صرفه جویی و مصرف بهینه کالاهای اساسی.	۷	۵	۵	۴	۲/۲۸	۰/۱۰۲
۱/۲۴۵	جمع نمره موزون						

جهت تعیین موقعیت راهبردی بر روی محور مختصات، باید از روی ماتریس IFE & EFE نمره موزون ضعف‌ها را از نمره موزون قوت‌ها کسر نمود که عدد حاصل را به نام A نام‌گذاری می‌کنیم و همچنین نمره موزون تهدیدات را از نمره موزون فرصت‌ها کسر و آن را به نام B نام‌گذاری می‌کنیم که این دو عدد مختصات نقطه‌ای است که موقعیت وضع موجود را روی محور مختصات نشان می‌دهد (A, B). همچنین در محور مختصات، روی محور X ها، عوامل محیط خارجی (فرصت‌ها و تهدیدها) و روی محور Y ها، عوامل محیط داخلی (ضعف‌ها و قوت‌ها) قرار می‌گیرند.

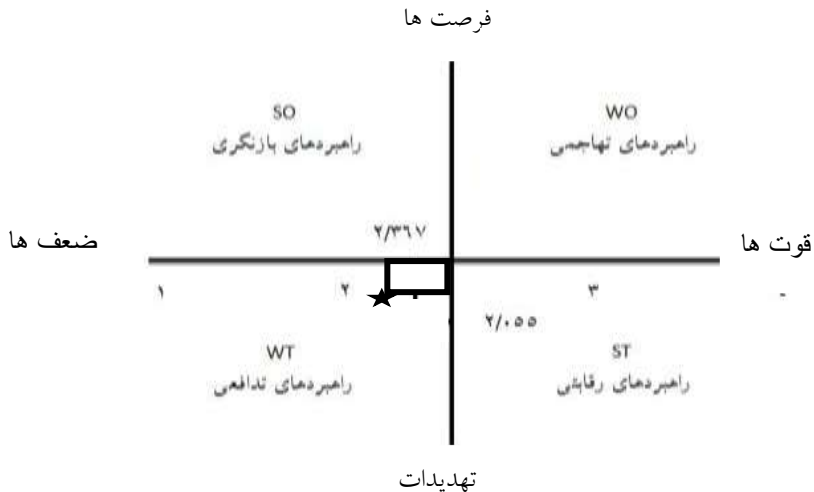
مختصات وضع موجود = (A, B)

نمره موزون ضعف‌ها - نمره موزون قوت‌ها = A

نمره موزون تهدیدات - نمره موزون فرصت‌ها = B

$$A = ۰/۸۱ - ۱/۲۴۵ = -۰/۴۳۵$$

$$B = ۱/۰۶۷ - ۱/۲۹۷ = -۰/۲۳$$

شکل ۲: تعیین موقعیت راهبردی در ماتریس داخلی و خارجی

باتوجه به اینکه وضعیت پدافند غیرعامل در حوزه تأمین معیشت مردم در جنگ اقتصادی در موقعیت تدافعی قرار گرفته است لذا در محیطی نامناسب و منابع بد قرار داریم که نشان دهنده فقدان توان مالی، وجود مشکلات مدیریتی، نداشتن انگیزه و ریسک، بی توجهی به مزیت‌ها و رقابت‌پذیری، حضور رقبای

جدی و بالا بودن هزینه‌ها نسبت به درآمد می باشد. و می‌بایست با تدابیری خردمندانه در درجه اول با پیش‌بینی راهبردهایی مناسب، خود را به منطقه محافظه‌کارانه رسانده و از آن طریق به منطقه تهاجمی دست یافت.

پس از معین شدن رویکرد و جهت حرکت راهبرد ها از طریق ماتریس SPACE، زمان پیشنهاد و انتخاب گزینه‌های راهبردی فرا می‌رسد.

مدل SWOT متشکل از یک جدول مختصاتی دو بعدی است که هریک از چهار نواحی آن نشانگر یک دسته گزینه‌های راهبردی می‌باشد، به عبارت دیگر همواره چهار دسته راهبرد در این مدل مطرح می‌گردد، لیکن همواره رویکرد غالب در تدوین گزینه‌ها، رویکردی است که از طریق ماتریس تعیین موقعیت و اقدام راهبردی (SPACE) تعیین شده است. این راهبردها عبارتند از:

ناحیه ۱ - راهبردهای SO، طراحی و تدوین شده به منظور حداکثر استفاده از فرصت‌های محیطی با اتکاء به نقاط قوت.

ناحیه ۲- راهبردهای ST، طراحی و تدوین شده با استفاده از نقاط قوت جهت جلوگیری از تهدیدات و یا برطرف کردن آنها.

ناحیه ۳- راهبردهای WO، طراحی و تدوین شده با استفاده از فرصت‌ها برای رفع یا جبران نقاط ضعف

ناحیه ۴- راهبردهای WT، طراحی و تدوین شده برای به حداقل رساندن زیانهای ناشی از تهدیدات و نقاط ضعف.

جدول ذیل نمونه ای از راهبردهای ST را تشریح نموده است که به روش نخبگی تهیه شده است.

جدول ۶: راهبردهای استفاده از نقاط قوت جهت جلوگیری از تهدیدات (ST) برای خروج از وضعیت تدافعی

$S_1 / S_2 / S_7 / W_4 / W_{13} / W_1$	اجرای دقیق فرامین مقام معظم رهبری در پیاده سازی اقتصاد مقاومتی
$S_8 / T_4 / W_{11} / W_{14}$	ترویج فرهنگ صرفه جویی و مصرف بهینه مایحتاج اساسی مردم
$S_5 / T_2 / T_7 / O_4 / O_8$	افزایش قدرت منطقه ایی از بُعد تجاری به منظور تأمین کالاهای استراتژیک
$S_6 / O_7 / W_9 / O_5 / O_7$	استفاده بهینه از منابع آب و اراضی کشاورزی به منظور تولید داخلی کالاهای استراتژیک
$W_3 / S_4 / W_6 / W_8 / T_9$	ایجاد اماکن ذخیره‌سازی کالاهای استراتژیک و سطح بندی آن
$T_{10} / T_5 / O_6 / S_7 / S_3 / W_8 / W_{12}$	افزایش توان تکنولوژیک تولیدات و گسترش شبکه های مردم نهاد

باتوجه به اینکه گزاره های راهبردی پیشنهادی SO، WO، ST و WT نوعاً راه‌کارهایی هستند که از مواجهه و تعامل یک عامل محیطی با یک عامل درون سازمانی تولید شده‌اند و کمتر امکان توجه به تمامی عوامل محیطی و عوامل درون سازمانی را به طور یکجا برای طراحی و پیشنهاد راهبردی‌های فوق فراهم می‌آورند. لذا معمولاً یک مجموعه راهبردهای ادغامی کلان، حاصل ترکیبی از راه‌کارهای SO، WO، ST و WT نیز در منطقه فصل مشترک این چهار ناحیه طراحی و پیشنهاد می‌شود. راهبردهایی که با توجه به مجموعه مفروضات حاصله از تجزیه و تحلیل عوامل محیطی و عوامل درون سازمانی (و سایر عوامل

کلیدی) پیشنهاد می‌شوند، راهبردهای اصلی برای حرکت از وضع موجود به سوی اهداف بلندمدت هستند. راهبردهای ترکیبی ذیل با استفاده از روش خبرگی تایید و الویت بندی شده‌اند.

جدول ۷: راهبردهای ترکیبی پدافند غیرعامل در تأمین مایحتاج اساسی مردم در جنگ اقتصادی

نمره مطلوبیت	راهبردهای ترکیبی	اولویت بندی راهبردها
۰/۹۹۵	تعامل مستمر و فراگیر نهادهای سیاست گذار و قانون گذار و دستگاه های اجرایی در جهت پیاده سازی نظام جامع تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۱
۰/۹۹۰	ایفای نقش هدایتی و نظارتی در رعایت اصول پدافند غیر عامل در زمینه تولید، تأمین و ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم برای دستگاه های اجرایی.	۲
۰/۹۸۶	بسیج و بکارگیری کلیه امکانات ملی در تقویت فرهنگ مردم به منظور رعایت الگوی مصرف بهینه و متناسب با توان تولید.	۳
۰/۹۸۵	ایجاد قابلیت در گسترش سطح همکاری های منطقه ای برای تأمین مایحتاج اساسی مردم در زمان بحران.	۴
۰/۹۸۱	تشکیل فرارگاه اقتصادی به منظور تجزیه و تحلیل و اطمینان از تأمین ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم و ارائه راهکار های مقابله با دشمن.	۵
۰/۹۷۰	ایجاد روحیه جهادی در تولید کنندگان داخلی، مدیران اقتصادی و توزیع کنندگان کالاهای استراتژیک به منظور افزایش هوشمندی و استفاده از ظرفیت های ممکن.	۶
۰/۹۶۳	اجرای صحیح سیاست های اصل ۴۴ قانون اساسی و مردمی کردن نحوه تأمین، ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۷
۰/۹۴۴	به تصویب رساندن قوانین و مقررات پایدار به منظور برخورد قاطع با محتکران و اخلال گران در فرآیند تأمین ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۸
۰/۹۳۷	طراحی و ایجاد ظرفیت های جدید در زیر ساخت های ذخیره سازی کالاهای استراتژیک مبتنی بر سطح بندی کلان، منطقه ایی و محلی.	۹
۰/۹۲۹	طراحی الگوی مصرف بهینه کالاهای استراتژیک با توجه به توان تولید و ارزش های اسلامی.	۱۰
۰/۹۲۰	برنامه ریزی آمایش تولید کالاهای استراتژیک متناسب با نیاز روز جامعه به منظور استفاده حداکثری از پهنه جغرافیایی.	۱۱
۰/۹۱۶	ارتقاء سطح کیفی، کاهش ضایعات و افزایش بازده کالاهای استراتژیک به منظور صرفه جویی و مصرف بهینه مردم.	۱۲
۰/۹۰۷	رصد مستمر و سیستماتیک موجودی بازار و ذخایر استراتژیک منطقه ای و محلی.	۱۳
۰/۸۹۱	تثبیت اصول اقتصاد مقاومتی در اسناد بالادستی فرآیند طراحی سامانه جامع تأمین ذخیره سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم.	۱۴
۰/۸۸۴	ایجاد شکاف و اختلاف بین دشمنان بالقوه و بالفعل و جلوگیری از پیوستن سایر کشورها به جمع تحریم کنندگان.	۱۵
۰/۸۷۹	تحول در مدیریت اطلاعات و اطلاع رسانی امیدبخش به مردم در فرآیند های تولیدی، توزیعی مایحتاج اساسی به مردم.	۱۶
۰/۸۷۲	حمایت و پشتیبانی از اقشار آسیب پذیر جامعه از طریق توزیع کالاهای مورد نیاز.	۱۷
۰/۸۶۵	پیشگیری از اقدامات فریبنده روانی دشمن به منظور نفوذ و ایجاد نارضایتی در مردم.	۱۸
۰/۸۵۹	برنامه ریزی جهت به صفر رساندن واردات کالاهای استراتژیک.	۱۹

نتیجه‌گیری و پیشنهاد:

الف- نتیجه‌گیری

اگرچه نتیجه تحریم‌ها از جنبه فشار بر جامعه ایران و به دنبال آن ایجاد تنگنا برای نظام سیاسی کشور از طریق تضعیف امنیت اقتصادی، تا حدودی قابل محاسبه بوده است. اما مطالعه رئالیستی و عینی شرایط جمهوری اسلامی نشان می‌دهد، این ابزار یعنی تحریم و به قول محافل سیاسی آمریکایی «تحریم‌های فلج‌کننده»، برای تحقق هدف نهایی آمریکا تا میزان زیادی ناکارا بوده، کما اینکه هم اینک نیز آمریکا را به عنوان بزرگترین بازنده تحریم نفتی و بانکی ایران مطرح نموده است.

رهبر معظم انقلاب اسلامی از سالیان گذشته با هوشمندی کامل نسبت به روند اقتصادی کشور و تحریم‌های دشمنان با آگاهی بخشی به مدیران اقتصادی و آحاد جامعه ضمن توجه به اقشار آسیب‌پذیر از جهت‌گیری دولت در تصویب قوانین اقتصادی همچون قانون اصل ۴۴، هدفمندسازی یارانه‌ها و ابلاغ سیاستهای اقتصادمقاومتی.. حمایت جدی کردند.

ضمناً قوه مجریه با همکاری سایر قوا با تشکیل ستاد فرماندهی اقتصادمقاومتی نسبت به رصد توطئه‌های دشمنان در ابعاد مختلف تحریم، علیرغم عدم انسجام در تصمیمات راهبردی و وجود وابستگی در تأمین کالا‌های استراتژیک و عدم برنامه‌ریزی در تولید داخلی برای خود کفایی اقلام عمده، اقداماتی را صورت داده است.

عنایت الهی و اقدامات انقلابی و اطلاع‌رسانی اطمینان‌بخش مقام معظم رهبری و تلاش مضاعف برخی از مدیران و همکاری مناسب مردم در افزایش آستانه‌ی تحمل در مقابله با تحریم‌های اقتصادی و سازگاری با حداقل‌های معیشتی اجرای راهبردهای پدافند غیرعامل برای تضمین تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع اقلام راهبردی در این تحقیق را تسهیل می‌نماید

اجرای راهبردهای ترکیبی پیشنهادی که حاصل بررسی عمیق پیشینه پژوهش‌های انجام شده، اسناد بالا دستی، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و نظرات نخبگان است به سیاستگذاران و مسئولین کمک خواهد کرد تا بتوانند با برنامه‌ریزی مناسب و بکارگیری این راهبردها کمترین دغدغه را در تأمین، ذخیره‌سازی و توزیع مایحتاج اساسی مردم داشته باشند

ب- پیشنهادها

جدول ۸: پاسخ به سوالات تحقیق

ردیف	سوالات تحقیق	پاسخ
۱	ماموریت‌های دفاع غیرعامل کشور در برابر تهدیدات تأمین مایحتاج اساسی کدامند	۱۸ عنوان مأموریت دفاع غیرعامل از پیشینه ها و سوابق بدست آمده است.
۲	عوامل تهدیدزا، فرصت آفرین درتأمین مایحتاج اساسی کدامند	۱۹ عنوان عوامل تهدیدزا و فرصت آفرین درماتریس EFE مشخص شده است
۳	نقاط قوت، ضعف و آسیب پذیر درتأمین مایحتاج اساسی کدامند	۲۲ عنوان نقاط قوت و ضعف درماتریس IIFE شناسایی گردیده است
۴	راهبردهای پدافندغیرعامل واولویت بندی آن درتأمین مایحتاج اساسی کدامند	۱۹ عنوان راهبردهای ترکیبی باتعیین نمره مطلوبیت توسط نخبگان باتکنیک TOPSIS اولویت بندی شده است

فهرست منابع

- قرآن کریم، سوره های بقره، نساء، عنکبوت و تکوین
- نهج البلاغه، امام علی (ع) - کلمات قصار
- صحیفیه نور، امام خمینی ره، ۱۳۶۹، جلد ۱۷ و ۱۸، مجموعه رهنمودهای امام خمینی (قدس سره) تهیه و تدوین انتشارات سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی: تهران: انتشارات سروش
- سیاستهای ابلاغی مقام معظم رهبری در خصوص اقتصاد مقاومتی، ۱۳۹۲، بند ۶ و ۷

- منابع فارسی:

- آخوندی، مصطفی، ۱۳۸۱، "نظام دفاعی اسلام"، مرکز تحقیقات سپاه
- "اقتصاد مقاومتی و مؤلفه های آن"، ۱۳۹۲، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
- بوزان، باری (۱۳۷۸)، "مردم، دولت‌ها و هراس"، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی
- جلالی، غلامرضا، ۱۳۹۱، "مقدمه ای بر میانی نظری پدافند غیر عامل با رویکرد تهدیدات جدید"، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع)
- خوش چهره محمد، ۱۳۸۹، "تأملی ریشه نگر در الگوی استراتژی نیازهای اساسی"، فصلنامه راهبرد یاس، سال دوم، چاپ ششم
- رضایی مجید، هاشمی محمد علی، ۱۳۹۱، "بازخوانی قاعده نفی سبیل با رویکردی به اندیشه امام خمینی (ره)"، پژوهش نامه متین، ۵۷.
- رنجبر رحمان، "نحوه تعامل امنیت غذایی با امنیت ملی"، ۱۳۹۱، نشر دفتر تعاونی های تولیدی.
- رهبر، فرهاد، خادمی، موسی، (۱۳۸۷)، "تهدید پذیری اقتصادی تهدیدپذیری هویت ملی مطالعه موردی ایران و کشورهای منطقه"، مطالعات ملی، تهران
- ساعد، نادر (۱۳۸۹)، "تحریم‌های نظامی جمهوری اسلامی ایران در قطعنامه های شورای امنیت"، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال هشتم، شماره ۲۹.
- سیف اله مراد، (۱۳۸۸)، "تبارشناسی تهدیدات نرم اقتصادی علیه جمهوری اسلامی ایران"، تهران: پژوهشکده مطالعات و تحقیقات بسیج.
- سیف، اله‌مراد، ۱۳۹۱، "الگوی پیشنهادی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران"، فصلنامه آفاق امنیت سال پنجم شماره ۱۶.

- کیانپور و همکاران ۱۳۸۰، "تغذیه در شرایط اضطراری"، مجموعه مقالات همایش سلامت و بهداشت نظامی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه ...
- کوئین، جیمز برایان (۱۹۸۰) "مدیریت استراتژیک، فرآیند استراتژی"، ترجمه محمد صائبی، چاپ دوم، تهران مرکز آموزش مدیریت دولتی .
- گروه مطالعاتی امنیت (۱۳۷۸)، "تهدیدات قدرت ملی شاخص‌ها و ابعاد"، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی
- "گزارش عملیات روانی اقتصادی"، ۱۳۹۲، ستاد کل نیروی مسلح
- ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، "چهره متغیر امنیت ملی"، پژوهشکده مطالعات راهبردی
- الوانی، مهدی (۱۳۸۸) مدیریت عمومی، نشر نی
- یاوری، کاظم، محسنی، رضا (۱۳۸۸)، "آثار تحریم‌های تجاری و مالی بر اقتصاد ایران"، فصلنامه مجلس و پژوهش، سال ۱۶، شماره ۱۶

- منابع انگلیسی:

- Gary Clyde Hufbauer and Barbara Oegg (۲۰۰۳), The Impact of Economic Sanctions on US Trade: Andrew Rose's, International Economics Policy Briefs , Number PB03

- سایت‌ها:

- www.khamenei.ir
- rc.majlis.ir
- www.bsmt.ir
- www.paydarymelli.ir